

IDŐSB SZINNYEI JÓZSEF EMLÉKEZETE.

I. Életrajzi adatok. — Született Komáromban, 1830 március 18-án, jómódú polgárcsaládból. Atyja : Ferber Alajos ; anyja : Hikker Juliánna. Öt éves korában atyját, hat éves korában anyját is elvesztette. Egyik nagynénje nevelte. A gimnázium I. osztályát Komáromban végezte, a II. és III. osztályt Nyitrán, a IV—VI. osztályt Komáromban. (1839—1845.) A filozófiai tanfolyam I. évét Pesten hallgatta, II. évét Győrben, s ugyanitt végezte a jogi tanfolyam I. évét. (1845—1848.) Családi nevét 1848 július 29-én változtatta Szinnyeire. Ugyanezen év őszén beállt közhonvédek a 37. honvédszászlóaljhoz, részt vett Komárom védelmében, őrmester lett, majd hadnagy, végül főhadnagy. 1849 októberétől 1853 augusztusáig sógora, Beöthy Zsigmond ügyvéd irodájában dolgozott. 1853 augusztus 28-án megnősült s nejevel, Gancs Klementinával a pozsonymegyei Gancsházára költözött. 1854-ben Pozsonyban telepedett meg. 1855-től 1864-ig Samarjay Károly ügyvédi irodájában dolgozott. 1864 nyarán hivatalt vállalt a pozsonyi Hungária biztosító banknál s mikor ez megbukott, a pesti Nemzeti biztosító társaság tisztviselője lett. 1869 május 1-én Pestre költözött. A Nemzeti biztosító társaság bukása után, 1872 december 23-án kinevezték másod-könyvtártisztnek a budapesti egyetemi könyvtárhoz. 1875-ben első könyvtárőr lett. 1888-ban őri minőségben átnent a Magyar Nemzeti Múzeum hirlapkönyvtárához. 1897-ben királyi tanácsos. 1899-ben akadémiai levelező tag. 1901-ben múzeumi könyvtári igazgatóőr. 1908-ban a Petőfi-Társaság tiszteleti tagja. 1910-ben múzeumi könyvtári osztályigazgató. 1911-ben a Magyar Irodalomtörténeti Társaság tiszteleti tagja. 1913 augusztus 9-én halt meg Budapesten. (Életrajzi adatait s az idevonatkozó források címeinek egybeállítását l. Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. XIII. köt. Budapest, 1909. 961—968. l.)

II. Munkáinak címjegyzéke. — Fordításai, naplójegyzetei, történeti, irodalomtörténeti és könyvészeti vonatkozású dolgozatai, melyekből számos különnyomat készült, a következő hirlapokban, folyóiratokban és irodalmi vállalatokban jelentek meg : Budapesti Visszhang (1862: fordítás franciából és angolból), Hölgyfutár (1853—1854: fordítás franciából és angolból), Vasárnapi Ujság (1862—1894: hirlaptörténeti és hirlapkönyvészeti közlések s néhány művelődéstörténeti cikk); továbbá, az 1870-es évektől kezdve : A Hon, Reform, Nemzet, Pesti Napló, Budapesti Hirlap, Komárom, Komáromi Lapok, Magyar Polgár, Magyarország És A Nagy-

világ, Fővárosi Lapok, Magyar Szalon, Szerda, Urambátyám, Történeti Lapok, Történelmi Tár, Hazánk, Figyelő, Természettudományi Közlöny, Egyetemes Philologiai Közlöny, Századok, Magyar Könyvszemle, A Magyar Nemzeti Múzeum Multja És Jelene, Beöthy Képes Irodalomtörténete, Budapesti Hirlapírók Almanachja, Pallas Nagy Lexikona (A cikkek közelebbi megjelölése a Magyar Írók id. lapjain, továbbá az Akadémiai Almanach és a Magyar Könyvszemle köteteiben.) — Önállóan megjelent munkái közül nevezetesebbek: 1. Hazai és külföldi folyóiratok magyar tudományos repertoriuma. Első osztály. Történelem és segédtudományai. I. köt. Budapest, 1874. II. köt. Budapest, 1885. Második osztály. Természettudomány és matematika. I. köt. Budapest, 1876. (Kiadta a M. Tud. Akadémia.) — 2. Magyarország természettudományi és matematikai könyvszemle 1472—1875. Budapest, 1878. (Kiadta a Természettudományi Társaság.) — 3. Az első magyar bibliographus. Budapest, 1901. (Kiadta a M. T. Akadémia.) — 4. Magyar írók élete és munkái. I—XIV. köt. Budapest, 1890—1914. (A M. T. Akadémia támogatásával.) — Ezenkívül számos különlenyomat. (Mindezekről pontos egybeállítást találhatók Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. XIII. köt. Budapest, 1909. 964—968. l., mely 1909 május 27-ig felöleli az összes ide vonatkozó adatokat. E kimutatáshoz pótlások a Magyar Könyvszemle 1910—1913. évf.-ban, a múzeumi tisztviselők munkásságáról szóló jelentésekben.)

III. Az életére és munkáira vonatkozó irodalom. — Jegyzéke megtalálható az imént id. helyen. (Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. XIII. köt. Budapest, 1909. 967—968. l.) — Ehhez pótlandók a következő nekrológok: Bonedek Marcell: Idősb Szinnyei József. (Irodalomtörténet. 1913. évf. 8. sz.) — cs.: Id. Szinnyei József. (Egy. Phil. Közlöny. 1913. évf. 8. sz.) — d'Isoz Kálmán: Id. Szinnyei József. (Vasárnapi Ujság. 1913. évf. 33. sz.) — Gulyás Pál: Id. Szinnyei József. (Magyar Könyvszemle. 1913. évf. 3. sz.) — Hegedűs István: Beszéd id. Szinnyei József ravatalánál 1913 augusztus 11-én. (Akadémiai Értesítő. 1913. évf. 8—9. sz.) — Kéki Lajos: Id. Szinnyei József. (Budapesti Szemle. 1913. évf. 9. sz.) — Lukinich Imre: Id. Szinnyei József. (Történeti Szemle. 1913. évf. 4. sz.) — Schöpflin Aladár: Szinnyei bácsi halálára. (Nyugat. 1913. évf. 16. sz.) — Sikabonyi Antal: Idősb Szinnyei József. (Magyar Figyelő. 1913. évf. 18. sz.) — Vértesy Jenő: Id. Szinnyei József. (Századok. 1913. évf. 7. sz.) — Szinnyei bácsi. (Élet. 1913. évf. 33. sz.)

IV. Gyászjelentése. — *Szinnyei József egyetemi tanár és neje, szül. Rosentahl Hilma, gyermekeikkel Szinnyei József dr.-ral és Szinnyei Margittal; Szinnyei Ferenc áll. felső-ipariskolai tanár és neje, szül. Pap Gizella; néhai Szinnyei Ottmár leánya, Száváné Szinnyei Berta gyermekeivel, Ilonával és Tiborral a maguk és a rokonság nevében mélyen megzomorodva jelentik, hogy szeretett atyjuk, illetőleg apósuk, öregatyjuk, dédatyjuk legidősb Szinnyei József kir. tanácsos, a Magyar Nemzeti Múzeum osztályigazgatója, nyugalmazott 1848—49-iki honvédfőhadnagy, az 1848—49-iki honvédegyletek igazgató-választmányi tagja, a Magyar Tudományos Akadémia lev. tagja, a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsának tagja,

a Petőfi-Társaság, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság és a komáromi Jókai-Egyesület tiszt. tagja, a Magyar Történelmi Társulat alapító és választmányi tagja, a Kisfaludy-Társaság alapító tagja, a M. Heraldikai és Genealogiai Társaság igazgató-választmányi tagja, a Komárom-vármegyei és városi Múzeum-Egyesület tiszt. tagja, Komárom sz. kir. város díszpolgára munkás életének 84-ik évében, folyó hó 9-én elhunyt. A megboldogultnak hült tetemei folyó hó 11-én délután 4 órakor fognak a kerepesi-út melletti temető halottasházában a róm. kath. egyház szertartásai szerint beszenteltetni és ugyanazon temetőben örök nyugalomra tétetni. Az engesztelő szent miseáldozat az elhunyt lelki üdvéért folyó hó 12-én délelőtt kilenc órakor fog a józsefvárosi plébániatemplomban az Egek Urának bemutattni. Budapest, 1913. évi augusztus hó 9-én.»

Életének 43-ik esztendejében járt már idősb Szinnyei József, mikor a sors véletlen kedvezése valóra váltotta ifjúsága legszebb álmát: 1872 december 23-án helyet kapott egy fővárosi könyvtár dolgozótermében. Az állás nélkül szorongó banktisztviselőt Toldy Ferenc kinevezte a budapesti egyetemi könyvtár másodkönyvtár-tisztjévé.

Komárom és Pozsony volt Szinnyei életének eddigi két főállomása. Komáromban született, ott végezte iskolái java részét és ott állt be honvédeknek 1848-ban. Komáromban a szabadságharc bukása után még évekig dolgozott egyik rokonának ügyvédi irodájában s csak mikor megnősült, akkor szakadt el szülővárosától. Pozsonyba költözve, tíz évig volt segéd egy jónevű fiskális irodájában, míg végre sikerült bejutnia egy ottani pénzüntézethez hivatalnoknak. De a pénzüntézet megbukott, — és tönkrement az a másik biztosító-intézet is, melynek szolgálatában, 1869 tavaszán, Pozsonyból Pestre költözött. Képzeltetni, mekkora volt a bizonytalan helyzetben vergődő könyvbuvár öröme, mikor megkapta kinevezését a budapesti egyetemi könyvtárhoz.

Mindezideig, tehát az 1870-es évek elejéig, kevés dolgozata jelent meg nyomtatásban. A Budapesti Visszhang és a Hölgyfutár közölt tőle néhány jelentéktelen novella-fordítást, a Vasárnapi Ujság pedig egy-két eredeti cikkének adott helyet. A Vasárnapi Ujságban jelent meg 1862-ben első eredeti dolgozata, melyben a XVIII. századi hazai hirlapirodalom fejlődését ismertette s ezt követte ugyanott a XIX. század magyar hirlapirodalmának ismertetése. A Vasárnapi Ujságba később is szívesen dolgozott s 1870-től kezdve huszonnégy éven át itt közölte a magyar hirlapirodalom évi kimutatását, mely ma is nélkülözhetetlen kalauzolója a magyar időszakos sajtó fejlődését kutató irodalomtörténetíróknak.

Szinnyei igazi munkaereje akkor lett szembetűnővé, mikor 1872-ben elfoglalta egyetemi könyvtártisztai állását. Nyugalmas hivatala

rendkívül kedvezően hatott munkakedvére. Ekkor fogamzott meg lelkében egy országos hirlapkönyvtár felállításának eszméje s e nagyjelentőségű eszme megvalósítása érdekében lankadatlan buzgalommal fáradozott. Szenvedélyes hirlapkutató lett, de szorgalmas nyomozásai közben nem szorítkozott pusztán az országban szerteszt lappangó időszakos sajtótermékek összegyűjtésére s nem elégedett meg a hazai hirlapirodalom történetének nyomozásával, hanem ismételten a nyilvánosság elé lépett a központi hirlapkönyvtár alapításának tervével is. 1884-ben megérte kedves eszméje megtestesülését. Megválva az Egyetemi Könyvtár kötelékéből, ő lett legfőbb rendezője és gondozója a Magyar Nemzeti Múzeum hirlapkönyvtárának s itt is maradt, negyedszázadon keresztül, egészen haláláig.

Hirlapkutatásaival összefüggésben láttak napvilágot becses könyvészeti munkái. Jól tudta, hogy az irodalomtörténet alapja a bibliografia. Az irodalom történetét nagyon bajos megírni teljes könyvészet nélkül s hogy kritikai irodalomtörténetet adhassunk, előbb el kell készíteni az illető irodalom teljes leltárát. A könyvészet meg kell, hogy előzze az irodalomtörténetírást, mint ahogy a történelmi adatgyűjtés is megelőzi a pragmatikus történetet. Mint egyetemi könyvtártiszt a M. T. Akadémia költségén 1874-ben bocsátotta ki a *Hazai és külföldi folyóiratok magyar tudományos repertoriumá*-nak I. kötetét, melyben a történelmi vonatkozású folyóiratcikkek címjegyzékét adta s utóbb ugyanilyen feldolgozásban tette közzé a hirlapi cikkek gyűjteményét, valamint a természettudományi és matematikai értekezések repertoriumát. E kötetek nélkül régi folyóirat- és hirlapirodalmunk holt anyag lenne, papírretek és betümilliók használhatatlan tömege. Szinnyei három repertoriumos kötete 84720 címet foglalt magában. Ezenkívül a többi tudományszakra is összegyűjtött körülbelül 100,000 cédulát, de a tervbe vett többi kötetet nem nyomathatta ki, mert a M. T. Akadémia sokallta a költséget s így a vállalat folytatása abban maradt.

Szorosan csatlakozik a repertoriumokhoz *Magyarország természettudományi és matematikai könyvészete 1472—1875* című kötete, melynek kidolgozásában fia, dr. Szinnyei József volt a munkatársa. E kötet megjelenését a Természettudományi Társulat áldozatkészsége tette lehetővé. A Természettudományi Társulat, hogy előkészítse a magyar természettudományi és matematikai irodalom történetének megírását, 1876-ban Toldy Ferenc emlékére százaranyas pályadíjat tűzött ki egy olyan bibliografiai mű benyújtására, melyben 1875 végéig lehető teljességgel egybe legyen állítva e tudományágak hazai könyvészete. A két szerző megnyerte a jutalmat, méltán, mert a kérdést helyesen oldották meg. Munkájuk teljessége érdekében rendkívül

széleskörű kutatásokat végeztek. Egész sereg nagy könyvtárat és számos katalogust kutattak át, feldolgozták a szakfolyóiratokat, felhasználták az összes addig megjelent szakkönyvészeteket s élő íróktól levél útján kértek adatokat. Ilyen nagy előmunkálatok után sikerült nekik 4978 írói nevet felsorolni és 8912 könyvcímet egybegyűjteni. A feldolgozás könyvészeti szempontból mintaszerű. Megtalálhatjuk a kötetben a természettan, vegytan, természettudományok, földtan, orvostudományok, gyógyszerészet, gazdaságtan, vadászat, halászat, bányászat, matematika, geometria, asztronómia, műszaki és hadi tudományok négy századra terjedő bibliografiáját. A nagy anyaggyűjtemény feldolgozása az írók betűrendjében történt. Ennek alapján azután már könnyű volt elkészíteni az egyes tudományágaknak — mondjuk, például az orvostudománynak vagy a vegytannak — szakcsoportokba osztott könyvészetét.

Szinnyei tevékenysége nem merült ki nagyarányú hirlapkutató és könyvészeti munkásságában. Jutott ideje arra is, hogy számos történeti és irodalomtörténeti vonatkozású cikket helyezzen el az egykorú ujságokban és folyóiratokban. Apróbb írásműveinek adalékszerű jellegük van és sűrű egymásutánban közölt naplójegyzetei is inkább csak történeti nyers anyagot nyújtanak. Az *első magyar bibliographus*-ról, Sándor Istvánról írt értekezése azonban mind tárgyi fontosságánál, mind kidolgozásánál fogva a többi fölé emelkedik. Nem kis érdeme, hogy az úttörő magyar bibliografus pályafutását részleteiben is pontosan megvilágítja. Ez az értekezés akadémiai székfoglalója volt. Mint ő, olyan későn kevesen jutottak be az Akadémiába. Hatvankilenc éves volt, mikor beválasztották és hetvenegy éves korában foglalta el székét, mint levelező tag.

Általában jellemző életére, hogy mindenhez későn jutott. Későn jött meg számára a fővárosba való felköltözés lehetősége, későn a könyvtári tisztviselet, a tűrhetőbb anyagi helyzet és a tudományos elismerés. Élete főmunkájának, monumentális írói lexikonának, a *Magyar írók élete és munkái*-nak sajtó alá rendezését is későn érte meg: élete alkonyán.

E nagyszabású vállalat eszméjével már 1861-ben foglalkozott. Az eszmét az adta neki, hogy Arany János születésnapját sehol sem találta följegyezve, még Toldy Ferenc műveiben sem. Kutatni kezdte az írók életadatait, szorgalommal gyűjtötte az anyagot, cédulázott szakadatlanul. Már 1877-ben folyamodványt intézett a M. T. Akadémiához, kérve a Magyar Írók kiadását. Miután elutasították, 1885-ben ismét megpróbálkozott kérésével. Ügye akkor is kedvezőtlenül dőlt el, de ő nem csüggedt s nem mondott le kedves tervéről. Kért, magyarázott, esengett, pártfogókat hajszolt föl, tekintélyes embereket nyert meg ügyének, s 1886-ban megismételte folyamodását, sőt ezúttal már minta-

ívet is csatolt kérvényéhez. Újból elutasították. Az Akadémia egyik előkelő tagja megjegyezte, hogy egy könyvkereskedőnek, Abafi-Aigner Lajosnak nevével nem lehet magyar írói lexikont kezdeni. Szinnyei tehát keresett egy elfogadhatóbb író t talált is Aachs Mihály személyében, aki XVII. századi evangélikus prédikátor volt és a vallásos irodalom terén működött. Sőt talált még többet is a betürend élére Abafi Lajos elé, így ifjabb Aachs Mihályt, Ááron Péter Pált, Ááron Tivadart, egy másik Ááron Tivadart s egyebeket. Így nyújtotta be újból, 1889-ben folyamodását. Ezúttal szerencséje volt. Az Akadémia elhatározta, hogy segíyezni fogja a vállalatot, 'de a kiadás költségeiről a szerző maga gondoskodik. «Most láttam csak — sóhajt fel egyik megemlékezésében az öreg tudós — hogy könnyebb egy 12—14 kötetből álló munkát megírni, mint kiadására vállalkozót találni.» Ingyen kínálta kéziratát, de senkinek sem kellett. Végre egyik barátja, Knoll Károly, a Hornyánszky-nyomda igazgatója, rábírt a Hornyánszky-céget a munka kinyomatására.

1890 január 12-én jelent meg a Magyar Írók első füzete. Hatvan éves volt ekkor Szinnyei s húsz évre tervezte a nagy vállalat befejezését. A munkát ezer példányban nyomták s évenként hat füzet került ki a sajtó alól harminc ívnyi terjedelemben. Mivel egy-egy ötíves füzet nyomtatásának költsége átlag hatszáz koronába került, a szerző eleinte nagyon gazdálkodott a térrel, s például az A betű írói közé csak 527 író t vett föl, pedig 1112 íróról volt jegyzete. De a füzetek jól keltek s ennek arányában egyre kevesebb író szorult ki a lexikonból.

Szinnyei meg volt áldva azokkal a természetes előnyökkel, melyek a tudományos pályán nélkülözhetetlenek. Szervezete szinte a mérték-telen szellemi munkára volt berendezve. Mohó tanulásvágygal és vasszorgalommal dolgozott. Gyors felfogása, világos észjárása, értelmes stílusa elősegítették a kitűzött cél pontos elérésében. S bár azok közé tartozott, akiknek minden jó szót, minden bátorító kézszo-ritást, minden kis anyagi és erkölcsi előnyt úgyszólván ki kellett verekedniök, végeredményben mégis kedvezett neki a sors. Voltaképen megérte műve teljes fölépítését is, s azzal a megnyugtató tudat-tal szállhatott sírba, hogy befejezett egésznet adott s nem kellett csonkán hagynia élete monumentális alkotását. Mert hogy néhány száz életrajza egyelőre kéziratban maradt s a végső ívek sajtó alá rendezése másra hárult, ez olyan esetlegesség, mely nem foszthatja őt meg e nagyszabású mű befejezésének dicsőségétől.

Sikereinek egyik titka az volt, hogy jól ismerte tehetsége határait. Csak olyan munkára vállalkozott, melynek meg tudott felelni. Bibliogra-
 fus lett s neve így került tudományosságunk történetében a legérté-

kesebbek közé. Ez annál nagyobb eredmény, mert nálunk, sajnos, nem szokás megbecsülni az irodalomtörténeti segédtudományok munkásait, holott nélkülük tulajdonképen nem is képzelhető rendszeres, megbízható, komoly tudományos munka.

A Magyar Írók tizennégy kötetében Szinnyei közel harmincezer magyar író életrajzi és könyvészeti adatait gyűjtötte össze. Életrajzai kidolgozását világosság és egyöntetűség jellemzi. Minden életrajzában közli az illető író életadatait, felsorolja folyóiratbeli és hirlapi cikkeit, időrendben összeállítja önállóan megjelent munkáinak címjegyzékét, végül beszámol forrásairól. Mindezeket a lehető biográfiai és bibliográfiai pontossággal. Ahol kevés a forrása vagy ahol jelentéktelen íróval van dolga, ott az életadatok során csak a legszükségesebbeket adja; de ha bő forrásai vannak, vagy ha nevesebb íróról van szó, az életrajzi részt is lehetőleg terjedelmesen dolgozza ki. Életrajzai és könyvcímei igen gyakran valóban első kézből vett s mások előtt ismeretlen vagy nehezen hozzáférhető adatokon alapulnak: önéletrajzok, gyászjelentések, bölcsészeti jegyzőkönyvek, múzeumi eldugott könyvpéldányok. Máshol névkönyvekből, sematizmusokból, hirlapokból és folyóiratokból szedi ki adatait. Elődeinek írói lexikonait és könyvészeti munkáit — Czvittinger Dávidtól kezdve a legújabbakig — egész terjedelmükben kiaknázza. Nagyobb íróknál a legjobb és legbővebb életrajzokat kivonatosítja. Munkája értékét rendkívül emeli, hogy forrásairól mindenütt beszámol s ezzel igen megkönnyíti a további eligazodást és ellenőrzést.

Hogy ilyen nagyarányú munkában hiányok és tévedések is vannak — hogy például egy író kétszer is előfordul két különböző név alatt s hogy egyes évszámok és könyvcímek hibásak — ez természetes. Csodálatos, mennyire kifogásolja egyik-másik tudósunk Szinnyei tárgyi tévedéseit s jellemző, hogy milyen rideg bírálatok láttak napvilágot annak idején a Magyar Írók régebbi köteteiről. Talán nem is annyira az emberi irigységnek és tudományos nagyképűségnek kell tulajdonítani ezeket a hiba-horgászásokat, mint inkább a kritikus tapasztalatlanságnak. A legsikerültebb életrajzban is — olyan munkában, melyen a szerző hosszú ideig dolgozott — találhatni hibákat; nem is szólva arról, hogy ugyanazon szerző több munkájából — legyen bár e szerző a filológiai akribia mestere — a tévedések egész sorát lehet összegyűjteni. De itt nem tíz életrajzról van szó, nem is százról, nem is ezerről, hanem harmincezerről. Csakis a tapasztalatlan kritikus, a könyvtár polcain soha túl nem pillantó, szűk látókörű tudós ütközhetik meg azokon a tévedéseken, melyek nélkül egy ilyen hatalmas alkotás el sem képzelhető. Tévedéseket böngészgetni e kötetekből, tollhibákat írni ki, és sajtóhibákat vetni a szerző szemére, s ezzel

a tömeg előtt mintegy lenyomni megbízhatósága színvonalát: legalább is méltánytalanság. A tömeg lélektana nagyjából mindenütt egyforma, akár egyszerű emberekből, akár műveltebbekből álljon. Valaki kiadja a jelszót, s a közvélemény meghódol a hangadónak. Akik ismerik az irodalmi és tudományos élet szövevényeit, jól tudják, hogyan lehet akarva és akaratlanul, elemezhetetlen ellenszenvből vagy az ítélőképesség megsusztamlásából tönkretenni munkákat és embereket. Ha apró értekezés forog kérdésben, a szerző könnyen kiheverheti az igazságtalan elbánást, de ha ilyen nagy munkáról van szó, melynek megírása egy egész életbe került, a kicsinylés és kicsinyesség fölötté kártékony lehet.

S kivel szemben hangzott fel s hangzik fel itt-ott még ma is ez a tapasztalatlan kéregkritika? Nem tudom megállni, hogy ne idézzem azokat a költői röptű sorokat, melyek az agg tudós ravatalánál hangzottak el. «Midőn Odysseus az alvilágba leszállott, áldozott a földalatti isteneknek. Az áldozati vért gödrökbe ereszté. Tömérdek árny szállt föl az alvilágból. Mind akart inni a vérből, hogy újra életre keljen, hogy erőt merítsen arra, hogy elsírja élete történetét. Az öreg Szinnyei a mult mélységébe szállott alá. Névtelen árnyak röpködtek körülé, mintha életet kérnének vagy erőt, hogy elsírják azt, amit adtak lelkük javából a szeretett hazának, amit áldoztak e nemzet szellemének. Odysseus karddal riasztgatá el az árnyakat. Szinnyei szent buzgalommal igyekezett őket az emlékezetben föltámasztani. Minden igyekezete oda irányult, hogy el ne vesszen egy név, mely ért valamit, el ne vesszen egy munka, melyet ők végeztek... Aki a Magyar Írók Élete És Munkái-nak 14 kötetre tervezett nagy munkájába betekint, lehetetlen, hogy a szorgalomnak e hősiés önfeláldozását meg ne becsülje. Az a szerény hang, mely megnyilatkozik e nagy vállalat 1891-ben kiadott első kötetének előszavában, egy bámulatos nagy munkaerő egész életfeladatát oly egyszerűen, oly minden dicsekvés nélkül magyarázza meg, mely maga a legszebb cselekedet.»

De: emberileg hogyan volt képes ekkora munkát alkotni *egy* ember? S élénk tűnnek a XVIII. század nagy magyar történetíróinak, Bél Mátyásnak, Pray Györgynek, Katona Istvánnak és pályatársaiknak alakjai. Tudósok, akik a nap huszonnégy órájából csak hat órát pihentek, s tizennyolc órán keresztül lankadatlanul dolgoztak kézírataikon. Ennek a páratlan szorgalmú tudós-iskolának volt utolsó tanítványa Szinnyei. Napról-napra, évről-évre, évtizedről-évtizedre egyforma serénységgel és azonos munkabeosztással dolgozott. Minden órájának, sőt minden félórájának megvolt a maga teendője. Reggel fél hétkor már íróasztalánál ült és este tíz óráig jegyzett vagy olvasott. Minden délelőtt és

minden délután megírt bizonyos számú ívdalt. Munkaközben kétórán-kint némi pihenőt tartott, napjában több ízben megkerülte a Múzeum épületét, délutánonkint rövid időre ellátogatott egy közeli kávéházba, hogy azután ismét kedves könyvei és jegyzetei közé siessen. Csakis ilyen pontos munkabeosztással s ilyen gépies életrenddel sikerült megvalósítania tudományos terveit. Csakis így érthető meg munkásságának terjedelme. Meg kell gondolnunk, hogy nemcsak a Magyar Írók tizennégy kötetét készítette el, hanem — hivatalos teendőinek pontos elvégzése mellett — számos más, kisebb-nagyobb munkát írt, hatalmas repertoriumokat rendezett sajtó alá, sőt folyóiratainkban hosszú ideig ő volt egyedüli bibliografiai összegezõje a történeti és irodalomtörténeti tudományok haladásának. Nyomatásban megjelent munkáin kívül olyan tömeg kéziratot hagyott hátra, mely már mennyiségével is csodálatra készlet. Múzeumi lakásában ládászámra álltak kézíratai. 1910-ben, mikor születésének nyolcvanadik évfordulóját ünnepelte, naplója hatvankét kötetet töltött meg és sajtókezû másolatában, kronologikusan elrendezett leveleinek száma tizezerhatszázharminckilenc volt. Lemásolta tizezernél több levelét s féltõ gondnal õrizte a tizezret meghaladó választ. Tíz kötetben gyûjtötte össze Komárom történetére vonatkozó följegyzéseit és ötven kötetben egyéb jegyzeteit. Ugyanekkor már ezerkétszáz nyomtatott ív jelent meg a neve alatt, még pedig sűrû szedésû, apróbetûs, lexikális ív. «Az! hiszem — mondogatta — ilyesmi sehol a világon nem fordult elõ».

Igy élt, így dolgozott a legnagyobb magyar bibliografus. Élete önfeláldozás volt, igazi heroikus élet, a legnemesebb értelemben vett hõsi pályafutás. Künn zúgott a tömegek árja, ezer öröm ígéretésével küldte üzeneteit az élet, s a tudomány szolgája, az igénytelen tudós beérte könyvei társaságával. Elsárgult nyomtatványok porával gyötörte magát, mikor a nagy természet kitérta minden szépségét. Néha kipillantott a múzeumi kert fái közé, ahol vidám gyermekcseregek kergetõztek a tavaszi napsugárban, azután ismét beletemetkezett jegyzetei halmazába. Milyen élet, milyen eszményiség, milyen mártírság! És milyen tetterõ! Minõ nagy cél és mekkora önfeláldozás! Megfosztva az emberi élet annyi gyönyörétõl, elrejtözve egy könyvtárszoba komor falai mögé — bizonyára nem sokan élnek így, mint ez a maga életét õrlõ nemes öreg. Élni, hogy ne éljünk, dolgozni pusztán azért, hogy másoknak használhassunk s a feledékeny utódokat a feledett írók ezreinek megbecsülésére oktassuk! Mily szép, de milyen ritka példa. És bizonyára neki volt igaza és helyesen cselekedett volna még akkor is, ha kevesebb maradandót adott volna. Hiszen «az idõ, melyet Isten számunkra enged, olyan, mint valami drága szövet, melyet mindegyikünk a maga módja szerint hímez ki».

Szinnyei József emléke még elevenen él köztünk. Százan és százan vagyunk, akik ma is ott látjuk őt a Nemzeti Múzeum hírlap-osztályában, amint céduláit rendezgeti, adatait gyarapítja, könyveit helyesbíti. A Múzeum kopott lépcsőin is mintha minduntalan fel-felbukkanna alakja. Sokára lesz, míg alakja egészen ködbe vész. De eljön ez az idő is, mikor a boldog öreg ifjabb kortársai szintén nyugalomra térnek. És a kortársak elköltözésével elmosódnak a nagy bibliografus emberi vonásai és egyre jobban eltűnnek főművének, a Magyar Iróknak rejtett értékei. S az utódok bámulva állnak meg majd a gigászi méretű munka előtt s irigyelni és dicsőíteni fogják a hajdankort, mely ilyen halhatatlan szorgalmú embernek és ilyen mérhetetlen arányú munkának tudott életet adni.

PINTÉR JENŐ.